

Tematerület: Környezetvédelem,
zöldfelületek, városfejlesztés
Altéma: területhasználát,
területgazdálkodás, területfejlesztés

BP Műhely

Budapest védett építészeti értékei

Alapdokumentum

Háttérdokumentum

1 Összefoglaló

Jelen alapidokumentum célja rendszerezett és közérthető módon bemutatni Budapest védett örökségeinek körét, jogi háttérét és területi megoszlását, kiemelve a világörökségi és nemzeti műemlékvédelmi szabályozás összefüggéseit. A dokumentum ezáltal támogatja a fővárosi és kerületi döntéshozók, valamint szakmai stábjaik örökségvédelemmel kapcsolatos döntés-előkészítő és szakpolitikai munkáját.

Budapest gazdag és sokszínű örökséggel rendelkezik, amely magába foglalja a természeti és az ember alkotta értékeket. A főváros védett építményei, területei és műemlékei az UNESCO Világörökség részét képezik, de a nemzeti szabályozás, a műemlékvédelem is gondoskodik a megővéséről. Ez a kettős védelem garantálja, hogy a város egyedülálló építészeti és kulturális értékei fennmaradjanak a jövő generációk számára.

Budapest 1987-ben nyerte el az UNESCO világörökségi címét a Duna-part és a Budai Várnegyed együttesével. Ezt a címet 2002-ben kiterjesztették az Andrásy útra, az alatta húzódó Millenniumi Földalatti Vasútra és a Hősök terére is. A védelem célja a városképi egység, a jellegzetes építészeti stílusok és a környezeti értékek megőrzése. A Duna-part panorámája a budai és pesti oldalon egyaránt védett, magába foglalva a Műszaki Egyetem épületeit, a Gellért-hegyet a Citadellával és a Parlamentet. A Budai Várnegyed az egykori királyi palotából és a polgárvárosból áll, melyekben olyan kiemelkedő épületek találhatók, mint a Mátyás-templom. Az Andrásy út neoreneszánsz stílusú palotáival a belvárost köti össze a Városligettel, a Hősök tere pedig a nemzeti hősöknek állít emléket. A világörökségi státusz szigorú nemzetközi ellenőrzést von maga után, ami biztosítja, hogy a fejlesztések ne veszélyeztessék a helyszínek egyedülálló jellegét.

A világörökségi területeken kívül számos kerületi szintű műemlékvédelem alatt álló épület és terület található. A legtöbb védett épület az V., VI., VII., VIII., I., II., III. és XII. kerületben van. Ezek a helyszínek a város különböző funkcióit és történelmi korszakait reprezentálják.

Belváros és a Várnegyed: Az I. kerület a Várnegyed épületeivel - mint a Mátyás-templom, a Királyi palota és a Sándor-palota - a közigazgatás és a vallás központja. Az V. kerület a magyar államiség, a vallási élet és a kulturális fejlődés központi helyszíne, olyan épületekkel, mint az Országház, a Szent István Bazilika és a Magyar Tudományos Akadémia.

Kulturális és oktatási központok: A VI. kerület kiemelkedő a kulturális és művészeti intézményeiről híres, mint az Operaház, a Zeneművészeti Főiskola és a Képzőművészeti Főiskola. A VII. kerület a vallási és oktatási sokszínűséget mutatja be a Dohány utcai zsinagógával. A VIII. kerület a Nemzeti Múzeummal és a Ludovikával szintén az oktatás és a kultúra egyik fellegvára.

Történelmi és ipari emlékek: A III. kerület az ókori Aquincum maradványaival a római korba kalauzolja az érdeklődőket. A IV. kerület főként az ipari örökségéről híres, mint például a MÁV Istvántelki Főműhely és az Újpesti vágóhíd. A IX. kerület

a Nagy Vásárcsarnokkal és az Iparművészeti Múzeummal a kereskedelem és az építészeti remekok otthona.

Zöldövezeti és funkcionális területek: A XIII. kerületben a Margitsziget középkori romjai és a Nemzeti Sportuszoda is védett. A XIV. kerület ikonikus épületei, mint a Vajdahunyad vára, a Szépművészeti Múzeum és a Korcsolyacsarnok a Városliget kulturális és rekreációs funkcióit képviselik.

A védett épületek állapota sajnos változó, sok közülük elhanyagolt. Éppen ezért a műemlékvédelem alapvető feladata, hogy a felújításokat és a karbantartásokat támogassa. A védelem biztosítására a műemléki jelentőségű területek és a műemléki környezetek is hivatottak, melyek gondoskodnak a városképi egység megőrzéséről. A védelem jogi hátterét a 2001. évi LXIV. törvény biztosítja, amelynek célja a nemzeti múlt és a közösségi identitás megőrzése.

Budapest védett örökségei tehát nem csupán elszigetelt épületek, hanem egy olyan komplex rendszer részei, amely a város történelmét, kulturális sokszínűségét és fejlődését tükrözi.

Az alapidokumentum elsődleges célcsoportja a fővárosi és kerületi döntéshozók, valamint az őket támogató szakmai stábok, másodlagos célcsoportként pedig mindazok, akik Budapest örökségvédelmének kereteit és következményeit szeretnék közérthetően átlátni.

Kulcsszavak: örökségvédelem, világörökség, várostervezés

Tartalom

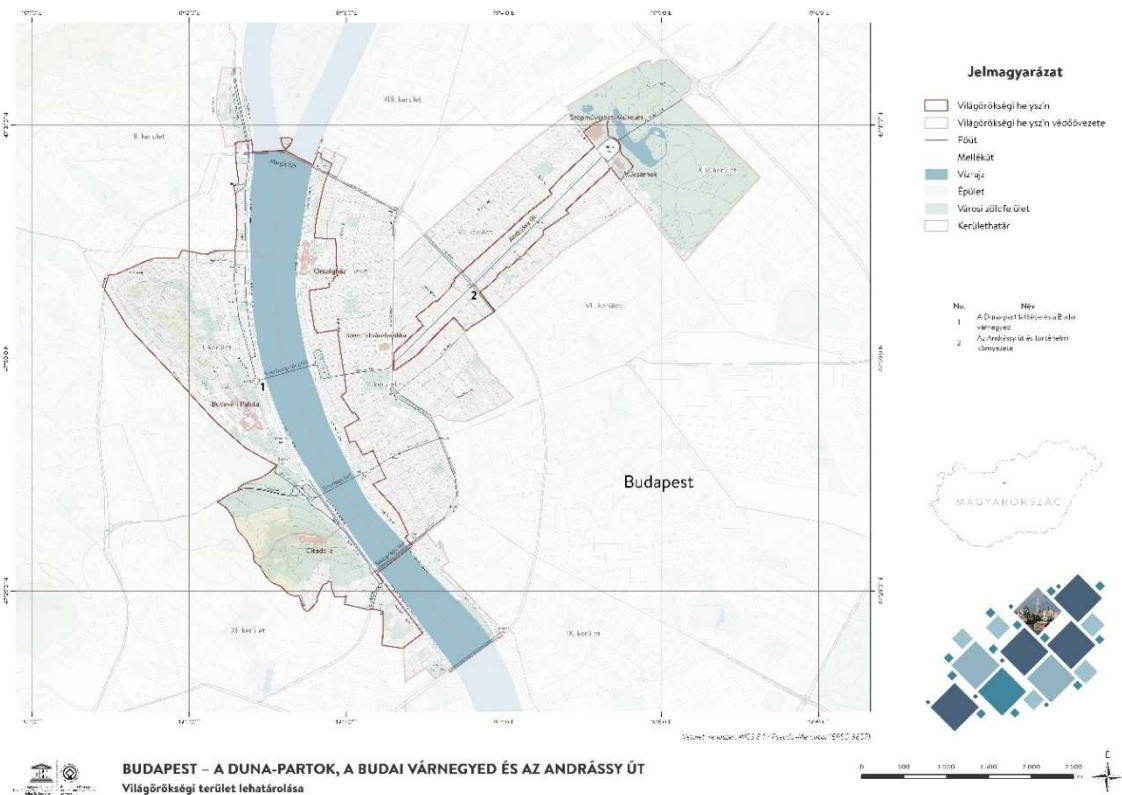
1	Összefoglaló	1
2	Világörökségi terület.....	4
2.1	Világörökség a fővárosban.....	5
2.1.1	A Duna és a Várnegyed együttese.....	5
2.1.2	Budai Várnegyed.....	5
2.1.3	Pest belső kerületei.....	5
2.1.4	Andrássy-út	6
3	Műemlékvédelem.....	6
3.1	Műemléki jelentőségű terület.....	7
3.2	Műemléki környezet	7
3.3	Kiemelt műemlékek kerületenként	8
3.3.23	XXIII. kerület.....	13
4	Összegzés	14
5	Források	15
6	Ábrajegyzék.....	15

2 Világörökségi terület

Az UNESCO 1972-es Világörökség Egyezménye a világ kulturális és természeti értékeinek védelmére jött létre. Ez egy olyan egyedülálló jogi eszköz, amely globális szinten teszi lehetővé a felelősségvállalást az értékek megóvásáért. Magyarország is csatlakozott ehhez a törekvéshez, és a 2011. évi LXXVII. törvénnyel szabályozta a világörökségi helyszíneket, valamint azok védőövezeteit és a várományos területeket.

A törvény négyféle védett kategóriát határoz meg:

- világörökségi helyszín
- világörökségi helyszín védőövezete
- világörökségi várományos helyszín
- világörökségi várományos helyszín védőövezete

1. ábra Budapest - a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrassy út világörökségi helyszín térképi lehatárolása.

A világörökségi státusz egy nemzetközi elismerés, amely magasabb szintű védelmet biztosít, mint a nemzeti szabályozások. Ez a cím azonban nem jelenti azt, hogy a terület teljesen zárt a fejlődésre nézve. Építészeti beavatkozások továbbra is lehetségesek, de ezeket szigorú nemzetközi ellenőrzés mellett szabad csak elvégezni. Ha a változtatások túlságosan nagymértékűek lennének, az veszélyeztetné a világörökségi címet, ami akár a megvonásához is vezethet. Ezért is állították le például a budai alsó rakpart tervezett bővítését.

A védett területek fenntartására egy kormányrendeletben részletezett kezelési tervet kell készíteni és betartani. Ez a terv garantálja az épületek és a közterek megfelelő használatát, a Duna-partjainak és a hidak látványának megőrzését, és akár pénzügyi támogatásokat is biztosíthat a feladatokhoz.

A világörökségi helyszíneket egy védőövezet, vagy más néven pufferzóna veszi körül, amelyre szintén korlátozások vonatkoznak. Ennek célja, hogy a fő védett területet a környező részekkel együtt is megóvja, különös figyelmet fordítva a kiemelten fontos panorámákra és jellegzetességekre.

2.1 Világörökség a fővárosban

Budapest világörökségi státusza 1987-ben kezdődött, amikor a Duna-part és a Budai Várnegyed felkerült a rangos jegyzékre, majd 15 évvel később, 2002-ben, a védettség már kiterjedt az Andrassy útra, az alatta húzódó Millenniumi Földalatti Vasútra és a Hősök terére is. A város így a természeti adottságok és az ember alkotta értékek egyedülálló kombinációjával érdemelte ki ezt a címet.

2.1.1 A Duna és a Várnegyed együttese

A Duna-part és a Budai Várnegyed panorámája tökéletes példája a természet és a városi építészet harmonikus kapcsolatának. A budai oldalon a védelem alatt áll a Műszaki Egyetem épületeinek egy része, a Széchenyi lánchíd által határolt terület, a Gellért-hegy a Citadellával és a Szabadság-szoborral, a Gellért fürdő, a Budai Várnegyed, valamint a Duna-part a Margit hídig. A pesti oldalon a Parlament, a Széchenyi István tér (a Magyar Tudományos Akadémia és a Gresham-palota épületeivel), valamint a Duna-part a Petőfi hídig tartozik a védett zónába.

2.1.2 Budai Várnegyed

A Budai Várnegyed az egykori királyi palotából és az azt körülölelő polgárvárosból áll. A negyed az ország egyik legfontosabb műemlék-együttese, melynek macskaköves utcáin sétálva megelevenedik a történelem. A Mátyás-templom, ahol számos királyt koronáztak, a Várnegyed központja. Az egykori királyi palota ma olyan jelentős kulturális intézményeknek ad otthont, mint a Budapesti Történeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria. Kevesen tudják, hogy a Várnegyed alatt egy több mint 10 kilométeres, meleg vizes források által kivájt barlangrendszer húzódik, amely a múltban menedékkül szolgált.

2.1.3 Pest belső kerületei

Pest belső kerületeinek építészeti arculatát a historizáló stílus határozza meg, amely a különböző korok építészeti elemeit ötvözi. A korszak kiemelkedő magyar mestere Ybl Miklós volt. A világörökségi helyszíneken is számos ilyen stílusú épület található, például a neogótikus Parlament, a neoreneszánsz Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Állami Operaház.

2.1.4 Andrásy-út

Az Andrásy út, amely 2002-ben került a világörökség részévé, építészeti struktúrájával és egységes neoreneszánsz stílusával emelkedik ki. Az utat, amelyet eredetileg Sugár útnak hívtak, a belváros és a Városliget közötti gyors összeköttetésre tervezték. Három szakaszra oszlik: az Oktogonig magasabb bérházak, a Kodály köröndig alacsonyabb bérházak, majd a Hősök teréig villák és paloták sorakoznak. Az út szerkezete fokozatosan vezet át a belváros sűrűségéből a Városliget fás, szellős parkjába. A Hősök tere az 1896-os millenniumi ünnepek alkalmával épült, és a nemzeti nagyjainknak állít emléket a Millenniumi Emlékművel és a mögötte lévő oszlopcsarnokkal.

3 Műemlékvédelem

A műemlék fogalma magában foglal minden olyan építményt, temetőt, kertet vagy területet, amely a nemzeti múlt és a közösségi identitás szempontjából kiemelkedő történeti, művészeti vagy tudományos értékkel bír. Budapesten a legtöbb műemlék az V., VI., VII., és VIII. kerületben, valamint a budai oldalon az I., II., III., XII. és XXII. kerületekben található, különösen a belváros és a történelmi külső kerületek központjaiban. Nemrég a Duna mindkét partján lévő rakpartok is műemléki védelem alá kerültek.

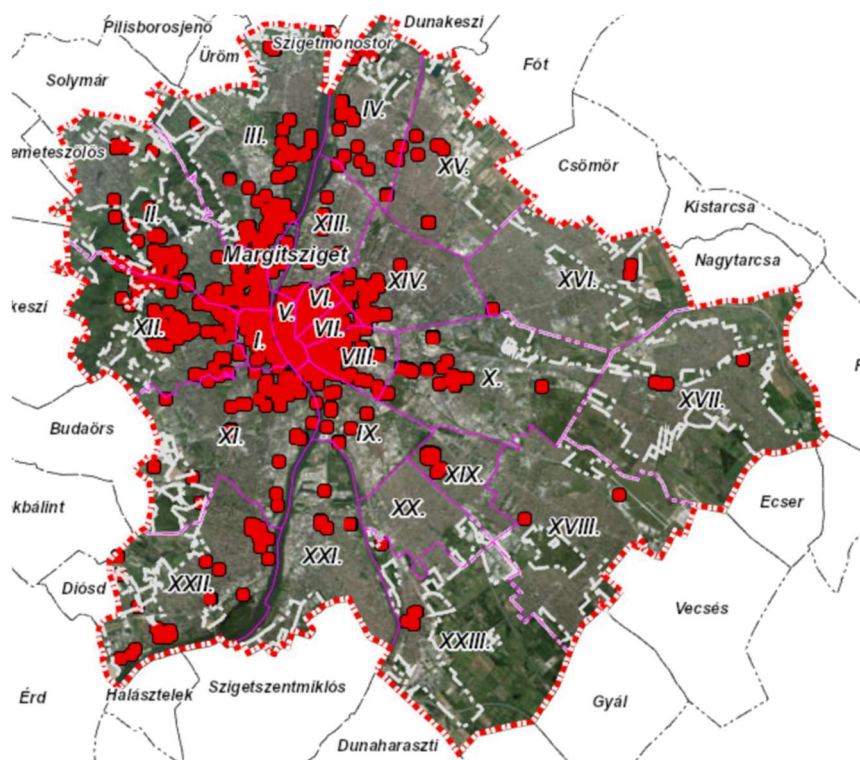
Sajnos, a védett épületek állapota igen változatos, sok közülük elhanyagolt és romos, állapota pedig folyamatosan romlik. Ennek megakadályozása érdekében kiemelten fontos a felújításuk és karbantartásuk.

A műemlékvédelem alapvető feladata az értékes építmények felkutatása, tudományos értékelése, nyilvántartása és védetté nyilvánítása. A védelem hatékonysága azonban csak akkor biztosítható, ha a védett épületet és környezetét egy egységként kezelik.

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (KöTv.) a műemlékvédelem sajátos tárgyaiként a következőket jelöli meg:

- Történeti kertek
- Temetők és temetkezési emlékhelyek
- Műemléki területek

A törvény előírása szerint (40/A. §) ezeken a védett területeken biztosítani kell az építészeti, településképi, természeti és egyéb értékek fenntartható használatát, valamint a hagyományos tájhasználat megőrzését.

2. ábra: Budapest műemléki jelentőségű területei

3.1 Műemléki jelentőségű terület

A műemléki jelentőségű terület (MJT) olyan településrész, melynek építészeti szerkezete, beépítési módja, összképe és tájhoz való viszonya történelmi szempontból értékes és egységes rendszert alkot. Budapesten a 7/2005. (III. 1.) NKÖM rendelet nyilvánította MJT-nek a világörökségi védelem alatt álló ingatlanokat. Fontos megjegyezni, hogy ez a védelem nem akadályozza a közutak fenntartási és üzemeltetési munkálatait.

Örökségvédelmi szempontból a területek fejlesztései során figyelembe kell venni a meglévő épületek méretét, magasságát, tömegét, valamint a telekstruktúrát és a térszerkezetet. A cél, hogy az építészeti kultúra folytonossága megmaradjon, a beépítési sűrűség növelése nélkül. A szabályozásnak védenie kell a történelmi városkép olyan elemeit, mint a tetőzetek, az eredeti telekosztás és a látványtengelyek.

3.2 Műemléki környezet

A műemléki környezet a védetté nyilvánított műemlékek jogszabályban meghatározott környezete. A 2001. évi LXIV. törvény szerint minden védett műemléknek van egy ilyen zónája.

A 2015-ös 39/2015. (III. 11.) kormányrendelet részletesen szabályozza, hogyan jelölhető ki a műemléki környezet az új védettségénél, és mely esetekben nem jön létre ilyen zóna. A 2015. január 1. előtt védetté nyilvánított műemlékek esetében

azonban a korábbi szabályozás érvényes. Ez azt jelenti, hogy a műemléki környezethez tartoznak a közvetlenül határos telkek, a kapcsolódó közterületek és az ezekkel szomszédos ingatlanok, valamint minden olyan terület, amelyet a védettségről szóló eredeti döntés külön kijelölt.

3.3 Kiemelt műemlékek kerületenként

3.3.1 I. kerület

A Budai Várnegyed kiemelkedő építészeti örökséggel rendelkezik, amely magába foglalja a vallási, középületi és katonai építészet remekműveit. A területen ma is számos egykori és működő templom és kolostor található, mint például a híres Mátyás-templom, a volt Mária Magdolna-templom maradványai, a Kapucinus templom és kolostor, valamint a Domonkosok kolostora.

A Várnegyed szívében számos középület és palota emelkedik, amelyek közül a legjelentősebbek a volt Királyi palota és a Sándor-palota. Ezek mellett itt található a volt Pénzügyminisztérium, az Állami Nyomda és a De la Motte-palota is.

A kerület történelmi múltjának katonai és közigazgatási jelentőségét a József-kaszárnya, a régi Nándor-laktanya és a Börtönépület (mely eredetileg lőportárként szolgált) is jól tükrözi.

A váron kívül is számos védett terület található, melyek a Szirtes út, Sánc utca, Hegyalja út, Kereszt utca - keresztezve a Krisztina körutat, majd az Attila útra érve - Attila út, Vérmező út, Várfok utca, Batthyány utca, Fő utca. Összesen 4279 darab helyrajzi számot visel, többek között a budai Duna-part a Gellért- és a Várhegygel, Vízivárossal, továbbá a budai Duna-part a Fő utca mentén a Komjádi Béla utcáig érintett területek.

3.3.2 II. kerület

A II. kerület műemléki listája elsősorban az egyházi és oktatási területek gazdag történelmét mutatja be. A kerületben számos vallási épület és rom található, többek között a pálos kolostor és templom romjai, a pasarétei és a máriaremetei templom, valamint a Margit körúti ferences templom.

Ezekon kívül az oktatási és kulturális épületek is jelentős szerepet játszanak a kerület örökségében. A listán szerepel több iskola, mint például az Áldás utcai iskola és az Újlaki iskola, valamint kulturális intézmények, mint a Semmelweis Orvostörténelmi Könyvtár és a Bartók Béla Emlékház.

3.3.3 III. kerület

Legnevesebb a Kr. után 89-ben alapított római település és katonai tábor, az egykori Aquincum épületeinek maradványai Óbudán, a Szentendrei út mentén, a mai Aquincumi Múzeum területén.

A kerületben azonban több további vallási épület és rom található, mint például a pálos kolostor és templom romjai, az óbudai prépostsági templom maradványai, a római katolikus és református templomok Óbudán és Békásmegyeren, valamint az

Óbudai Zsinagóga. Ezek az építmények együttesen rávilágítanak a terület hosszú múltra visszatekintő vallási sokszínűségére.

Az egyházi örökség mellett az oktatási és kulturális épületek is jelentős szerepet töltenek be a kerület történelmében. Több iskola és óvoda is műemléki védelem alatt áll, mint például a Szentendrei úti és a Zápor utcai iskola.

A felsorolt helyszínek közé sorolható az óbudai gázgyár épülete, valamint a volt Zichy-kastély melléképületei, együttesen tükrözik a III. kerület sokszínű történelmi és kulturális örökségét, amely a polgári élet területén is megmutatkozik.

3.3.4 IV. kerület

A kerület kiemelkedő értékei főleg a vízművek, gyárak és közintézmények kategóriájába tartoznak, köztük a Káposztásmegyeri vízműtelep és a Vízisztítómű épületei, mint a vízkivételi művek, a kútház, és az átemelőtelep. Ezek a létesítmények a főváros közüzemi infrastruktúrájának történelmi fontosságát hangsúlyozzák.

Az ipari örökséget a MÁV Istvántelki Főműhely és az Újpesti vágóhíd képviselik. Ezek az épületegyüttesek - a műhelyektől és raktáraktól a víztornyokig és az alkalmazotti lakóházakig - a kerület egykori ipari központjának emlékét őrzik.

A közösségi és oktatási épületek is találhatóak, mint gyermekmenhely, az iskola, az egykori járásbíróház és az Állami Áruház, amelyek a kerületi közösségi élet és a kereskedelem fejlődését mutatják be.

3.3.5 V. kerület

A kerületben kiemelt jelentőségűek a kormányzati és bírósági épületek. A Kossuth Lajos téren található Országház mellett a Agrárminisztérium és a volt Kúria is itt szerepel, míg a Markó utcában a Fővárosi Bíróság épülete és más bírósági épületek is megtalálhatóak. A Városház utcában a Központi Városháza és a Vármegyeháza is helyet kapott.

A vallási épületek között megtalálhatóak a különböző felekezetek templomai: az evangélikus templom a Deák Ferenc téren, a Belvárosi római katolikus templom a Március 15. téren, a Szent István Bazilika, az Unitárius templom és a görögkeleti templomok a Petőfi Sándor téren és a Szerb utcában.

Ezen kívül olyan történelmi jelentőségű intézmény is, mint a Magyar Tudományos Akadémia, az Egyetemi Könyvtár, a Hittudományi Akadémia és számos iskola, amelyek a belváros tudományos és oktatási szerepét hangsúlyozzák. A Hold utcai Vásárcsarnok az építészeti és gazdasági jelentőségű épületek közé sorolható.

Ezek a műemlékek egyedülálló módon mutatják be a magyar államiság, a vallási élet és a kulturális fejlődés központi helyszíneit, amelyek mind a mai napig a főváros szívét képezik.

3.3.6 VI. kerület

A kerület kerület gazdag művészeti, tudományos és szellemi életét tükrözi az oktatási és művészeti szektorban kiemelkedő Zeneművészeti Főiskola és a

Képzőművészeti Főiskola, melyek a zenei és képzőművészeti oktatás központjai voltak. Az Epreskert néven ismert területen található Stróbl-, Benczúr- és Lotz-műtermek, valamint a régi pesti Kálvária is, amelyek a magyar művészettörténet fontos helyszínei.

Vallási épületek, mint a Terézvárosi római katolikus templom és több zsinagóga is a Vasvári Pál és a Dessewffy utcában, mind a felekezeti sokszínűséget jelölik.

Egyik legismertebb épület az Operaház, valamint a Nyugati pályaudvar, de itt található még a Hunyadi téri Vásárcsarnok, a Mentőkórház, valamint a volt Múcsarnok épülete. Az Andrassy-út világörökségi épületei is itt találhatóak.

3.3.7 VII. kerület

Egyik legjelentősebb műemlék a Dohány utcai zsinagóga, amely a Zsidó Múzeummal és a Hősök emléktemplomával alkot együtttest. Emellett a Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga is védett, ahogy az Árpád-házi Szent Erzsébet plébániatemplom és a görögkatolikus templom a Rózsák terén, valamint a Fasori Evangélikus Templom és Gimnázium épületegyüttese.

Az oktatási és szociális intézmények is fontos helyet foglalnak el a listán, beleértve a Fasori Evangélikus Gimnáziumot, a volt Pesti Zsidó Hitközség iskoláját és székházát, a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Karát és a volt Erzsébet Leányárvaházat.

3.3.8 VIII. kerület

A kerület oktatási és kulturális öröksége rendkívül gazdag. Számos iskola található, mint például az egykori Főreáltanoda (ma Vörösmarty Mihály Gimnázium) és a Kereskedelmi iskola. A felsőoktatást a Tudományegyetem épületei képviselik a Múzeum körúton, míg a kulturális intézményeket a Magyar Nemzeti Múzeum, a Szabó Ervin Könyvtár és a Színművészeti Főiskola épületei. Az egykori Ludovika Akadémia és az azt körülvevő Orczy-kert szintén kiemelt jelentőségű.

A kerület vallási sokszínűségét mutatják a különböző felekezetek épületei: a Jezsuita templom és rendház, a Józsefvárosi római katolikus templom, a szlovák evangélikus templom és a Református templom.

Az egészségügyi és kereskedelmi területeket a volt Első Pesti Gyermekek Kórház, a Rákóczi téri Vásárcsarnok, valamint a Technológiai Iparmúzeum (amely a technológiai fejlődés emlékét őrzi) képviselik.

3.3.9 IX. kerület

Itt található a Bakáts téri ferencvárosi római katolikus templom és a Kálvin téri református templom is, amelyek a IX. kerület vallási sokszínűségét és központi szerepét hangsúlyozzák amellet, hogy fontos városképi elemek is.

A kereskedelmi és kulturális örökséget a Vásárcsarnok és az Iparművészeti Múzeum képviseli. Mindkét épület a maga idejében kiemelkedő építészeti alkotásnak számított, és a mai napig meghatározzák a kerület arculatát. A listán szereplő laktanya pedig a kerület katonai és közigazgatási múltjára utal.

A kerület számos eklektikus és szecessziós stílusú lakóháznak is otthont ad.

3.3.10 X. kerület

Több, műemléki környezetben található park szerepel itt, köztük a Kincsem park, a Dreher-villa környezete (Csajkovszkij park), a Conti kápolna előtti kert, a Szent László tér, valamint a Népliget teljes területe.

A kerület épületei között található továbbá a Cserkesz utcai zsinagóga a hozzá tartozó hitközségi székházzal, a Kőbányai római katolikus templom a Szent László téren, valamint a Kápolna téri római katolikus kápolna.

Ezek a műemlékek mind kiemelt jelentőséggel bírnak a helyi közösség életében.

3.3.11 XI. kerület

A kerületben főként az oktatási és vallási intézményekre, valamint a történelmi jelentőségű romokra kerül a fókusz.

A kerület oktatási épületei között kiemelt szerepet kap a Budapesti Corvinus Egyetem épületegyüttese és arborétuma a Somlói úton, továbbá a Villányi úton található több gimnázium is, amelyek a helyi oktatás hosszú történetét mutatják be. A Műegyetem rakparton lévő könyvtáráépület pedig a kerület tudományos és műszaki fejlődésének fontos emléke.

A listán szereplő egyházi építmények között a Fehérvári úti templom és a Villányi úti római katolikus templom a kerület vallási közösségének fontos helyszínei. A terület történelmi múltjára utalnak a Kőérberki dűlőben és a Kamaraerdőben található középkori templomok és kolostorok romjai, amelyek a kerület legrégebbi emlékeit őrzik.

3.3.12 XII. kerület

A helyi műemléki az egészségügyi, oktatási és vallási épületekre fókuszál. Ezek a helyszínek együttesen a kerület szociális és közösségi életének fejlődését mutatják be.

A kerület egészségügyi intézményei között szerepel a Szent János Kórház, a Központi Állami Kórház és az Erzsébet kórház épületegyüttese. Ezek az épületek a XII. kerület kiemelkedő szerepét mutatják az orvosi ellátás és az egészségügy terén. Az oktatási és sportlétesítmények is jelentős helyet foglalnak el a listán, beleértve a volt Testnevelési Főiskola épületeit, az Általános iskolát és óvodát a Városmajor utcában, valamint az elemi népiskola épületegyüttesét a Költő utcában. A Csörsz utcai kultúrház pedig a helyi közösségi élet fontos színtere volt.

A vallási épületek a kerület sokszínűségét tükrözik. A listán szerepel a Csaba utcai római katolikus templom, a Mária-kápolna és a Szent László római katolikus templom a Diana utcában.

3.3.13 XIII. kerület

A Margitsziget legkiemelkedőbb műemlékei a középkori kolostorok és templomok romjai, mint például a Domonkos apácák, a Premontrei rend és a Ferencesek

templomának maradványai. Ezek az emlékek tanúskodnak a sziget évszázados vallási és spirituális központ szerepéről. A szigeten található, 1911-ben épült Víztorony pedig a modernizáció és a mérnöki építészet remekéeként áll a védett épületek sorában.

A kerület sportéletének fontos emléke a Nemzeti Sportuszoda, míg az ipari örökséget a Váci úton található villamos kocsiszín képviseli.

3.3.14 XIV. kerület

A kerület legjelentősebb műemléki együttese a Városliget, ahol több ikonikus épület is védett. Ide tartozik a Vajdahunyad vára, amely a Mezőgazdasági Múzeumot és egy római katolikus kápolnát is magába foglal, továbbá a Millennium Háza, korábban Olof Palme-ház néven ismert épület a Városliget egyik legrégebb építménye. A parkban található a Szépművészeti Múzeum és a Múcsarnok, amelyek a magyar képzőművészet legfontosabb intézményei, valamint a Hősök tere, és a rekreációs funkciókat képviselő Korcsolyacsarnok is.

Az oktatási intézmények között megtalálható a Vakok iskolája és nevelőotthona, valamint több más iskolaépület az Ajtósi Dürer és a Cházár András utcákban.

Kiemelendő a Hermina-kápolna, a volt Izraelita Szeretetház, a Magyar Állami Földtani Intézet és a Fővárosi Állat- és Növénykert épületegyüttese is, amelyek a kerület társadalmi, szociális és természeti örökségének részei.

3.3.15 XV. kerület

A Széchenyi téren lévő Magyarok Nagyasszonya római katolikus templom és a Kossuth Lajos utcai római katolikus kápolna is műemléki védelem alatt áll, amely helyszínek a kerület vallási életének központjait jelzik.

Az oktatás és az egészségügy terén is fontos épületek találhatóak, a monarchia hangulatát idéző Pozsony utcai Rákospalotai Leánynevelő Intézet épületegyüttese az oktatás és a nevelés történelmi emléke, míg az Észak-Pesti Kórház épületegyüttese a kerület egészségügyi infrastruktúrájának fejlődését mutatja.

Az 1770-ben épült Liva malom, a Pesti oldal egyetlen vízimalmának épülete is itt található.

3.3.16 XVI. kerület

A vallási épületek közül a Batthyány Ilona utcában található római katolikus templom és a Rózsalevél utcai evangélikus templom a kerület vallási sokszínűségét és a közösség vallási életének történelmi fontosságát mutatják be.

A világi építészetet pedig a Gizella-kastély képviseli az Egyenes utcában, valamint Budapest egyik legkevesbé ismert, ám annál csodásabb villanegyede, a mátyásföldi villanegyed, eklektikus és szecessziós stílusú épületekkel.

3.3.17 XVII. kerület

A Péceli úton található római katolikus templom, a Rákoscsabai Főplébániatemplom, amely a kerület vallási életének központja.

A világi építészetet a Pesti úti Községháza, vagyis a Bulyovszky-ház, és az 1760-ban barokk stílusban épült volt Podmaniczky-kastély képviselik. Ezek az épületek rávilágítanak a kerület közigazgatási és arisztokratikus múltjára.

3.3.18 XVIII. kerület

Itt található a Margó Tivadar utca végén a volt Szemere major, Pestszentlőrinci Grassalkovich kápolna, valamint az egykori Krepuska Géza telep.

3.3.19 XIX. kerület

Műemlék a Wekerletelepi Szent József templom, a Kós Károly téren, amely régi hivatalos nevén Kispesti Állami Munkástelepen található.

3.3.20 XX. kerület

Országosan védett műemlék a kerületben nincs.

3.3.21 XXI. kerület

Itt található a Csepel Művek, a Szent Imre téri Nepomuki Szent János-szobor, a Kisboldogasszony-templom és a Rendőrkapitányság.

3.3.22 XXII. kerület

A kerület vallási öröksége rendkívül gazdag, itt található a Savoyai Jenő téri római katolikus templom, valamint több kápolna, például a Péter Pál utcai és a Kápolna utcai kápolna. A vallási sokszínűséget az Orthodox izraelita imaház is mutatja. A világi építészetet a Nagytétényi úton található községháza és a kiemelkedő Törley-kastély képviseli az Anna utcában. Ez utóbbi a magyar pezsgőgyártás és a borászati ipar történetének fontos emléke.

3.3.23 XXIII. kerület

A kerület kiemelkedő vallási épületei a Hősök téri római katolikus templom és a Pesterzsébet határán, a Helsinki úton lévő római katolikus kápolna, a Segítő Mária Kápolna.

4 Összegzés

Budapest kulturális öröksége a város identitásának egyik legerősebb pillére: olyan történelmi, építészeti és táji értékek rendszere, amely egyszerre nemzeti és nemzetközi jelentőségű. A világörökségi helyszínek - a Duna-part panorámája, a Budai Várnegyed, az Andrássy út és a Millenniumi Földalatti - a főváros globális presztízsét hordozzák, miközben a kerületi szintű műemlékek több korszakon és városrészen átívelő sokszínűséget képeznek. Ez a kettős - UNESCO és nemzeti jogszabályi - védelem olyan komplex keretet ad, amely garantálja a városképi értékek megőrzését, ugyanakkor világos elvárásokat támaszt a fejlesztések minőségével szemben.

A műemlékvédelem jelenlegi kihívásai - az eltérő állapotú épületállomány, a sokszor hiányos karbantartás, a fejlesztések és az örökségvédelmi szempontok közötti feszültségek - arra mutatnak rá, hogy Budapest örökségállománya csak akkor őrizhető meg fenntartható módon, ha a védelem nem csupán jogi kategória, hanem aktív, pénzügyileg is támogatott városfejlesztési feladat. A kezelési tervek, a pufferzónák, a műemléki jelentőségű területek és műemléki környezetek rendszere mind azt szolgálja, hogy az épített örökség és a város működése összhangban maradjon.

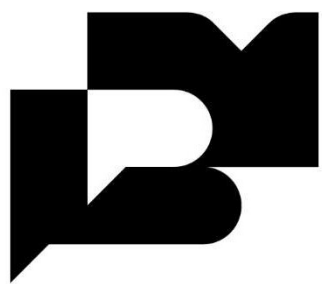
Budapest védett értékei így nem elszigetelt épületek, hanem egymással összefüggő történelmi rétegek, amelyek a város arculatát, turisztikai vonzerejét és közösségi identitását formálják. Ezek megóvása egyszerre kulturális felelősség, városfejlesztési érdek és hosszú távú társadalmi befektetés - amely meghatározza, milyen Budapestet hagyunk a következő generációkra.

5 Források

- <https://budapestkozut.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=d587d2bb3b9c4ee68848f4c00da5aefe>
- https://archiv.budapest.hu/Documents/VALASZTAS_2014/Muemlek-kozepuletek.pdf
- <https://www.muemlekem.hu/muemlek>
- https://www.muemlekem.hu/muemlek?helyseg_nev=Budapest+1
- <https://csodasmagyarorszag.hu/cikkek/unesco-vilagorokseg-budapest>
- <https://vilagorokseg.e-epites.hu/oktatasok/budapest.html>
- https://archiv.budapest.hu/telepulesrendezesitervek/TSZT/2017.%20december%206.%20F%C5%91v%C3%A1rosi%20K%C3%B6zgy%C5%B1l%C3%A9s%20el%C5%91terjeszt%C3%A9s/4%20mell%C3%A9klet%20TSZT2015/I_kotet_Megalapozo.pdf
- <https://memmdk.hu/tudomanyos-irattar>

6 Ábrajegyzék

- 1 ábra: <https://vilagorokseg.e-epites.hu/helyszinek/budapest.html>
- 2. ábra: <https://budapestkozut.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=d587d2bb3b9c4ee68848f4c00da5aefe>

BP Műhely